

INDIVIDUELL UTVECKLING OCH MILJÖ

VETENSKAPLIG LEDARE: PROFESSOR DAVID MAGNUSSON

RAPPORT NR 54, 1983

ANPASSNINGSPROBLEM HOS AGGRESSIVA FLICKOR: EN LONGITUDINELL STUDIE

LARS R. BERGMAN
MARIE HULTIN
MONICA JUNTTI
DAVID MAGNUSSON

PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

FORSKNINGSPROGRAMMET
INDIVIDUELL UTVECKLING OCH MILJÖ
Psykologiska institutionen
Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare
Professor David Magnusson

Department of Psychology
Stockholm University

ANPASSNINGSPROBLEM HOS AGGRESSIVA FLICKOR:
EN LONGITUDINELL STUDIE

Lars R. Bergman
Monica Juntti

Marie Hultin
David Magnusson

ABSTRACT

Bergman, L. R., Hultin, M., Juntti, M., and Magnusson, D. Aggressive girls' adjustment problems: A longitudinal study. Reports from the research program 'Individual Development and Environment', Department of Psychology, University of Stockholm, 1983, No. 54. - In this report aggressive girls extrinsic adjustment was studied at the ages 13 and 15 - 16. Two extreme groups were followed longitudinally: namely girls being aggressive at both ages 10 and 13, and girls being aggressive at age 13 but not at age 10 (aggression being measured by teachers' ratings). The results showed that aggression at age 13, especially newly developed aggression, was a strong predictor of extrinsic maladjustment at age 15 - 16.

FÖRORD

Sedan 1965 pågår vid psykologiska institutionen i Stockholm ett longitudinellt forskningsprogram under rubriken 'Individuell utveckling och miljö'.* Syftet är att studera individuell utveckling som en process i vilken utvecklingen bestäms av psykologiska och biologiska faktorer hos individen och sociala och fysiska faktorer i miljön, var för sig och i samspel med varandra. Tonvikten ligger på studiet av anpassningsprocessen i ett longitudinellt perspektiv.

För att fullfölja det angivna syftet har samtliga elever, som var 10 år vid första undersökningstillfället 1965 i en mellansvensk stad, följts upp till vuxen ålder. Data har insamlats kontinuerligt och den sista datainsamlingen genomfördes när de var 27 år gamla. I denna studie studeras utvecklingen av den yttre anpassningen hos aggressiva flickor.

David Magnusson
Vetenskaplig ledare

---

* Forskningsprogrammet finansieras av Forskningsrådsnämnden och Riksbankens Jubileumsfond.

INNEHALLSFÖRTECKNING

	Sid.
BAKGRUND	1
METOD	4
Population och undersökningsgrupper	4
Bortfall	5
Deskription och prediktion	6
Statistisk bearbetning	6
VARIABELBESKRIVNING	7
Översikt av variabler	8
Klassrumsbeteende - lärarskattningar	9
Kamratstatus - elevenkät	9
Betyg	10
Intelligens	10
Föräldrautbildning - föräldraenkät	10
Biologisk mognad	11
Symptombelastning - elevenkät	11
Normbrott - elevenkät	11
Linjetillhörighet - åk 9	12
Kontakt med barnavårdsnämnden	12
Social missanpassning och aggressivitet - lärarskattningar	12
RESULTAT	12
Inledning	12
Bakgrundsvariabler	12
Anpassning på högstadiet	14
SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	19
REFERENSER	21
BILAGOR	

BAKGRUND

Skolan innehåller många situationer där kraven på anpassning är mycket stora. I skolan måste barnen lära sig att prestera, koncentrera sig, ta hänsyn till andra människor bl a. Förmåga till anpassning prövas i de många situationer som eleverna utsätts för i skolan. Individerna skiljer sig i förmåga att möta skolans krav.

Anpassningen hos en person kan betraktas ur två synvinklar. Å ena sidan en 'yttre' anpassning, som refererar till överensstämmelse mellan individens beteende och de krav som definierar den roll han har i samhället, d v s samhällets grad av tillfredsställelse med individen. Å andra sidan en 'inre' balans mellan individens behov, värderingar, motiv och de belöningar han erhåller, d v s den tillfredsställelse han själv känner genom sitt agerande. Enklare uttryckt: grad av upplevd tillfredsställelse (Magnusson, Dunér & Zetterblom, 1975).

Yttre missanpassning innebär beteendeproblem, ofta direkta beteendestörningar med aggressiv och antisocial prägel (Hencz & Jansson, 1974). Många barn kan inte betraktas som ett problem, utan snarare som en normal reaktion under en viss period, t ex om något nytt inträffat som barnet tvingas anpassa sig till.

De beteendestörningar som är viktiga att studera är de som är av mer stabil och svårbehandlad karaktär. Jenkins (1969) klassificerade beteendestörningar i fem kategorier:

- hyperaktivitetsreaktioner
- tillbakadragenhet
- ängslighet
- asocial aggression
- övrigt

Phillips (1968) fann att 72 beteendestörningar klassade av lärare gick att reducera till fem faktorer av beteendestörningar i skolan:

- aggressivitet
- aktiv tillbakadragenhet
- självhävdelse genom att förringa andra
- diffus hyperaktivitet
- emotionella störningar med depression.

Både Jenkins och Phillips fann alltså att aggressivitet var en stabil beteendestörning hos barn. Ett aggressivt beteende som uppkom i barn-
domen var ofta av mer svårbehandlad karaktär än övergående situationella störningar.

Teorierna om vad som orsakar det aggressiva beteendet är många och ofta behöver de ej utesluta varandra utan utgör olika perspektiv på fenomenet. Trots att orsaken till aggressiviteten är svår att kartlägga kan dessa barns anpassningsproblem och deras utveckling beskrivas.

Phillips studier visade att aggression hade ett visst negativt samband med skolprestation.

Rutter (1981) fann att barn med aggressivt beteende hade normal intelligens men vissa lässvårigheter, två till tre gånger vanligare än hos övriga barn. Barn med aggressivt beteende har svårigheter med skolanpassningen. Det kan inte uteslutas att skolprestationen blir lidande trots att barnen intelligensmässigt står på samma nivå som övriga barn. Detta kan bero på att lärarna förväntar att de aggressiva barnen skall prestera mindre än sina klasskamrater p g a sitt antisociala beteende.

Rosenthal och Jacobson (1968) har undersökt den s k pygmalioneffekten i klassrummet. De ansåg sig finna stöd för att denna även gällde antisocialt beteende. Cronlund och Anderson (1957) fann att elever med aggressiv och orolig läggning mötte direkt socialt tillbakavisande.

Rutters studier, Isle of Wight studies, en longitudinell undersökning med 3500 barn som påbörjades 1964-65, hade som mål att studera prestationsmässiga, psykiska och fysiska störningar hos barn i åldern 9 - 11 år. I denna studie hade 6 - 7 procent av barnen psykiska störningar vid 10-årsåldern. Dessa barn undersöktes även vid 14 - 15-årsåldern. Resultatet för de barn som hade haft psykiska störningar vid 10-årsåldern var mycket varierande. Barn med beteendestörningar (conduct problems) låg sämst till, tre fjärdedelar av dem hade fortfarande sådana störningar i adolescensen. Inga könsskillnader fanns i detta resultat.

Graham och Rutter (1973) kom fram till att det var mycket vanligare att pojkar hade psykiska störningar. Störningar var dubbelt så vanliga

hos pojkar som hos flickor. Könsskillnaderna fanns främst vid beteendestörningar där de allra flesta återfanns hos pojkar. Beteendestörningar hos flickor tenderar också att uppkomma i tidig adolescens snarare än under barndomen som hos pojkar. Peterson (1961) fann att pojkar på alla åldersnivåer hade mer beteendestörningar än flickor.

Mellbin, Sundelin och Vuille (1982) gjorde en undersökning på 3540 barn i Uppsala kommun om barns hälso- och anpassningsproblem. Resultaten visade att pojkar oftare hade problem vid 10-årsåldern än flickor. Detta gällde så gott som alla områden. Lärarskattningar visade att 4.8 procent av pojkarna och 1.3 procent av flickorna visade aggressivitet i den utsträckningen att det klassades som medelsvåra eller svåra anpassningsproblem.

Öppen aggressivitet är alltså betydligt mindre vanlig bland flickor och dess betydelse för utvecklingen av flickors missanpassning är mycket ofullständigt kartlagd.

Vad gäller störda grupper har intresset varit större för pojkars än för flickors problem (Jonsson & Kälvesten, 1964; Olofsson, 1971; Friedenbergs, 1969).

Det kan dock antas att aggressivitet hos flickor i skolåldern är en allvarlig indikator för långvarig yttre missanpassning. Rutters studie (1981) visade som tidigare nämnts att tre fjärdedelar av flickorna med beteendestörningar i 10-årsåldern även hade dessa problem vid 14-årsåldern. Det förefaller troligt att flickor med stabilt aggressivt beteende sedan barndomen har svårare problem än de flickor som utvecklat aggressivitet senare. Könnsrollerna tillåter inte aggressivitet hos flickor. De flickor som bryter mot könsrollerna och som visar ett kraftigt aggressivt beteende kan skilja sig från övriga flickor mer än vad aggressiva pojkar skiljer sig från övriga pojkar.

Under puberteten ställs individen inför en helt ny situation, med höga krav på anpassning. Individen genomgår stora biologiska förändringar som för de flesta är krävande. Skolans krav ökar också betydligt under denna period. Elevens prestation tillmäts större betydelse på högstadiet. Det är nu eleven skall inrikta sig på sitt framtida yrkesliv genom linjeval och betyg.

I denna period börjar individen successivt få ta eget ansvar för sitt liv. Föräldratillsynen minskar och det blir möjligt för individen att själv avgöra hur fritiden skall disponeras.

Dagens tonåring närmar sig i relativt snabb takt beteendemässigt vuxenvärlden. Den förut relativt skarpa gränsdragningen mellan s k tonårsbeteenden respektive vuxenbeteenden, som präglade det västerländska samhället förefaller börja luckras upp (Crafoord, 1972). Det är främst nu risker uppstår för ett socialt missanpassat beteende. Asocialitet, normbrott och i värsta fall myndigheternas inkopplande börjar oftast i detta skede. Det är därför av särskild vikt att studera aggressiva flickors anpassning under denna period.

Syftet med föreliggande studie är att i ett longitudinellt perspektiv undersöka yttre missanpassning hos flickor som karakteriseras av ett aggressivt beteende under tidig adolescens. Hur allvarlig indikation på senare yttre missanpassning utgör aggressivitet i tidig adolescens? Är risken påtagligt större för de flickor som är stabilt aggressiva sedan barndomen?

METOD

I denna undersökning, vilken är en uppföljningsstudie, har data från projektet 'Individuell utveckling och miljö' (Örebroprojektet) använts, se Magnusson, Dunér och Zetterblom (1975) för utförligare beskrivning. Extremsgruppsförfarande har använts. I grundskolans åk 6 har en grupp extremt aggressiva flickor uttagits med hjälp av lärarskattningar av variabeln aggressivitet. Denna grupp har sedan studerats i ett antal variabler i åk 6, 8 och 9.

Population och undersökningsgrupper

Populationen, 553 flickor, definieras i denna undersökning som alla flickor som gick i grundskolan i Örebro i årskurs 6 år 1968. Ur populationen har en extremgrupp uttagits bestående av flickor som i åk 6 av klassläraren skattades i variabeln aggressivitet och uppnådde en råpoäng på minst 6, på en sjugradig skala, där 1 anger lägsta grad och 7 högsta grad av aggressivitet. På detta sätt erhöles en undersökningsgrupp på 62 flickor, cirka 12 procent, betecknad A.

För att undersöka om risken för yttre missanpassning var större för flickor som varit aggressiva redan i åk 3 uppdelades extremgruppen aggressiva flickor i åk 6 i två grupper, en stabilt aggressiv grupp, betecknad SA, respektive sent (instabilt) aggressiv grupp, betecknad IA. Den stabilt aggressiva gruppen erhöll i åk 3 en råpoäng på minst 5 i skattningsskalan aggressivitet. Den instabilt aggressiva gruppen erhöll 4 eller mindre i åk 3. Det fanns även några som ej blivit skattade i variabeln aggressivitet i årskurs 3, men som tillhörde den aggressiva gruppen i årskurs 6, dessa ingår i extremgruppen (A).

Populationens fördelning på undersökningsgrupper framgår av Tabell 1.

Tabell 1. Populationens fördelning, frekvens och relativ frekvens, på de olika grupperna SA, IA, A, REST samt bortfallet.

Grupp	n	%
SA	18	3.3
IA	35	6.3
A	62	11.2
REST	466	84.3
Bortfall	25	4.5

Bortfall

Olika typer av bortfall förekom.

1. Bortfall av individer som ej blivit lärarskattade på variabeln aggressivitet i åk 6. Detta bortfall bestod till största delen av vissa barn som var placerade i specialklasser, och som ej kunnat medtagas på grund av bearbetningstekniska skäl. Detta kan innebära att ett litet antal extremt aggressiva flickor ej kommit med i undersökningen.
2. Partiellt bortfall av individer i de olika undersökningsvariablerna. Detta bortfall låg under 4 procent och skilde sig ej nämnvärt för de olika grupperna.
3. Totalbortfall av individer efter åk 6 på grund av utflyttning, överflyttning till specialklass, avslutande av studierna samt långvarig sjukdom. Bortfallet under högstadiet i undersökningsgrupperna fördelar sig enligt Tabell 2.

Tabell 2. Antal undersökta elever, bortfall och Chi²-värden* för samtliga grupper i årskurserna 6, 8 och 9.

Grupp	Undersökta åk 6 n	Bortfall åk 8			Bortfall åk 9		
		n	%	Chi ²	n	%	Chi ²
SA	18	1	5.6	.002	1	5.6	.040
IA	35	3	8.6	.054	5	14.3	.295
A	62	8	12.9	1.012	10	16.1	1.648
REST	466	38	8.1		46	9.9	

* Alla jämförelser med REST gav icke signifikanta resultat.

Det högsta bortfallet i åk 8 hittas hos A, cirka 13 procent. SA visar lägst bortfall. Bortfallet i åk 9 är högst för A och IA, cirka 15 procent. Det lägsta bortfallet förekommer hos SA. Skillnaderna i bortfall är dock ej signifikanta mellan SA, IA och A jämfört med REST varken i åk 8 eller åk 9.

Deskription och prediktion

Klassrumsbeteendena motorisk oro, distraktion, skolleda och disharmoni samt relationer med klasskamrater av eget kön har undersökts för att ge en beskrivning av flickornas allmänna situation i åk 6.

Bakgrundsvariablerna betyg, föräldrautbildning, intelligens i åk 6 och biologisk mognad har vidare studerats.

De aggressiva flickornas *yttre anpassning* i åk 8 och åk 9 har undersökts med hjälp av variablerna kamratrelationer, asocialitet, handlingsintentioner till normbrott, linjetillhörighet i åk 9, betyg, kontakt med barnavårdsnämnden, lärarskattning av social missanpassning och aggressivitet.

Statistisk bearbetning

För att möjliggöra jämförelser mellan grupperna har medelvärden och spridning beräknats samt frekvensfördelningar uppställt.

Tvåsvansade t-prövningar eller Chi²-testningar har använts för prövningar av bakgrundsvariablerna i åk 6.

Ensvansade t-prövningar eller Chi²-prövningar har använts för övriga variabler.

Genomgående i alla signifikansprövningar har A, IA och SA prövats mot REST-gruppen. Signifikansnivån för prövningarna anges i de olika tabellerna, ns står för icke signifikant resultat, $p > .1$ ($p > 10\%$). Vid χ^2 -prövningarna har Yate's korrektion använts på de små grupperna.

VARIABELBESKRIVNING

De i problemställningen beskrivna variablerna har hämtats ur undersökningar inom projektet enligt nedanstående översikt.

	Huvudgrupp Födelseår 1955
1965	Totalgruppsundersökning Hela åk 3 (1066 elever)
1968	Uppföljningsundersökning Hela åk 6 (1060 elever)
1970	Uppföljningsundersökning Hela åk 8 (1198 elever)
1970	Undersökningar av symptombelastning Kvinnliga elever i åk 8 (592 elever)
1970	Uppföljningsundersökning Hela åk 9 (1181 elever)

Översikt av variabler

En översikt av de variabler som använts i denna undersökning, mätinstrumenten för dessa, samt tidpunkt för mätningen anges nedan:

<u>Variabler</u>	<u>Mätinstrument</u>	<u>Årskurs</u>
<u>gruppindelningsvariabel</u>		
aggressivitet	lärarskattning	3 och 6
<u>beskrivande variabler</u>		
motorisk oro	lärarskattning	6
distraktion	"	6
skolleda	"	6
disharmoni	"	6
kamratrelationer - klassrum	"	6
<u>bakgrundsvariabler</u>		
betyg	betyg ma + sv	6
intelligens	objektiva test	6
föräldrautbildning	föräldraenkät	6
biologisk mognad	elevenkät, symtombelastningsenkät	8
<u>yttre anpassningsvariabler</u>		
kamratrelationer	elevenkät, kamratskattning	8
asocialitet	" symtombelastningsenkät	8
normer	" normenkät	8
linjetillhörighet	linjetillhörighet	9
betyg	betyg	8
kontakt med barnavårdsnämnd	Karin Crafoords material	8 och 9
social anpassning	lärarskattning	9
aggressivitet	"	9

Klassrumsbeteenden - lärarskattningar

Variablerna aggressivitet, motorisk oro, distraktion, skolleda och disharmoni skattades av klasslärarna utifrån elevens beteende i klassrummet. Genom konkreta beskrivningar av extremittringar av ett visst beteende har variabelskalornas ändpunkter 1 och 7 definierats. För exempelvis variabeln aggressivitet var extremittringarna följande:

Beteende A: De är aggressiva mot lärare eller kamrater. De kan vara t ex uppnosiga, uppkäftiga, aktivt saboterande eller uppviglande. De bråkar gärna med kamraterna och ställer gärna till gräl med dem.

Beteende B: De har förtroendefullt samarbete med läraren och positiva kamratkontakter. Deras förhållande till människor får mycket lätt inslag av tillgivenhet och värme.

De flesta barn befinner sig mellan dessa två yttervärden.

(Extremittringarna av de övriga variablerna framgår av Bilaga 1 och 2)

En sjugradig numerisk skala har använts där lärarna skattat flickorna med klasskamrater av samma kön som referensgrupp.

Lärarna uppmanades att eftersträva normalfördelning.

Kamratstatus - elevenkät

Kamratskattningar enligt sociometrisk metod har använts i åk 6 och åk 8 för att bedöma elevernas status bland klasskamraterna.

I åk 6 gjordes bedömningarna utifrån klassrumssituationen. Eleverna instruerades att föreställa sig att de skulle byta klassrum och att inte alla klasskamrater skulle kunna följa med till det nya, mindre klassrummet. Eleverna fick var för sig rangordna samtliga kamrater i den ordning de ville att kamraterna skulle få komma med till den nya klassrummet. De rangvärden som en elev erhöll av kamraterna z-transformerades, och ett medelvärde av z-värden beräknades för varje individ. Konstanten 3 lades till för att göra alla värden positiva.

I åk 8 gav detta instrument så stort bortfall att ett annat sociometriskt mått använts. Eleverna ombads att pricka för de fem klasskamrater som de talade mest med och umgicks mest med på rast och fritid. Varje individs poäng har vägts samman till en summapoäng där hänsyn tagits till vikten av valet. Denna summapoäng z-transformerades och konstanten 3 adderades.

Betyg

I åk 6 användes ett medelbetyg av matematik och svenska, I åk 8 beräknades ett medelvärde på alla ämnen oavsett val av allmän och särskild kurs i matematik och engelska.

Intelligens

Elevernas intelligens uppskattades i åk 6 med hjälp av sex skriftliga grupptest ur testbatteriet DBA, differentiell begåvningsanalys (Härnqvist, 1961). Testbatteriet avser att mäta de olika intelligensfaktorerna verbal, induktiv respektive spatial förmåga men ger även ett mått på allmän studiebegåvning genom summering av de sex deltestens råpoäng.

Föräldrautbildning - föräldraenkät

Båda föräldrarna har fått besvara frågor om utbildning och yrke. En indelning omfattande sju utbildningsgrupper användes som mått på utbildningsnivån, som grundar sig på den förälder som hade högsta utbildningen.

1. Akademisk utbildning.
2. Kvalificerad utbildning över studentexamen, men med kortare utbildningstid. Lärarhögskola, seminarium, socialhögskola, socialinstitut eller motsvarande.
3. Gymnasial utbildning: gymnasieingenjör, gymnasieekonom eller motsvarande.
4. Utbildning på fackskolenivå: institutingenjör, teknikerutbildning, handelsinstitut eller motsvarande med realexamen, eller motsvarande linjer inom enhetsskola, grundskola som grund.
5. Realskoleutbildning, flickskola, folkhögskola eller motsvarande specialutbildning som påbyggnad.
6. Kvalificerad yrkesutbildning, yrkesskola eller motsvarande hantverksutbildning.
7. Ej yrkesutbildad arbetare.

Biologisk mognad

Som ett mått på biologisk mognad för varje flicka har använts åldern för mensdebuten. Flickorna indelades i två grupper: tidig biologisk mognad, mensdebut före 12 år, och sen mognad, mensdebut efter 12 år (Crafoord, 1972).

Symptombelastning - elevenkät

I åk 8 fick flickorna svara på en enkät, som avser att mäta symptom på bristande anpassning (Crafoord, 1972), vilken innehöll en stor mängd frågor. Genom faktoranalys erhöles elva faktorer, av vilka asocialitet har behandlats i denna undersökning. En hög faktorpoäng svarar mot fler tecken på yttre missanpassning än en låg (se Bilaga 2).

Normbrott - elevenkät

Syftet med denna enkät var att undersöka hur tonåringar upplever normförväntningar från föräldrar och kamrater samt hur de själva i sina egna normer förhåller sig till dessa (Henricson, 1973). Frågorna i enkäten utgår från konkreta situationsbeskrivningar och tar upp värderingar, handlingsintentioner, kamrat- och föräldrarelationer, egna och hemmets normattityder och självupplevelser.

I denna undersökning har data angående handlingsintentionerna utnyttjats. Eleven har fått svara på i vad mån hon själv skulle kunna tänka sig att utföra den handling som beskrivs i situationen (se Bilaga 3) genom att välja mellan sju svarsalternativ med ändpunkterna "skulle absolut inte" och "skulle absolut". Eleverna har uppdelats i fem profilgrupper beroende på olika mönster i deras handlingsintentioner. De fem profilgrupperna är:

1. Motsatsställning i förhållande till samhälle, skola och föräldrar.
2. Handlingsintentioner inför hasch klart aktiva.
3. Avståndstagande från samtliga beteenden.
4. Tonårstypiska handlingsintentioner i form av trots mot föräldrar och skola.
5. Övergenomsnittliga intentioner inför alkoholberusning och föräldraförbud.

Profilgrupp tre innebär att eleven tar avstånd från alla slag av handlingsintentioner till normbrott. De andra fyra innebär olika slag av normbrottsintentioner. Flickorna delades in i två grupper, icke normbrott, profilgrupp tre, och normbrott, övriga profilgrupper.

Linjetillhörighet - åk 9

Flickornas linjetillhörighet i åk 8 undersöktes. De olika linjerna var nio stycken: gymnasieförberedande, humanistisk, teknisk, merkantil, social-ekonomisk, allmän praktisk, teknisk praktisk, handels, hushållsteknisk. En indelning i två grupper har gjorts: gymnasieförberedande och övriga linjer.

Kontakt med barnavårdsnämnden

Kontakt med barnavårdsnämnden p g a yttre missanpassningsproblem snatteri, fylla, utespring och knark, undersöktes med hjälp av registerdata från barnavårdsnämnden.

Social missanpassning och aggressivitet - lärarskattning

Klassföreståndarna fick i åk 9 ta ut de två flickor i klassen som de ansåg uppvisade det mest aggressiva beteendet samt de två som uppvisade det mest socialt missanpassade beteendet.

RESULTAT

Inledning

I följande avsnitt redovisas de erhållna resultaten av bearbetningen av variablerna som beskriver flickornas anpassning i åk 6, bakgrundsvariablerna och de yttre missanpassningsvariablerna i åk 8 och åk 9. Resultaten är genomgående uppdelade på de fyra grupperna SA, IA, A och REST. Signifikansprövningarna avser skillnaderna mellan en extremgrupp och restgruppen.

Bakgrundsvariabler

Medelbetyg i svenska och matematik, intelligenspoäng (DBA) och föräldrautbildning framgår av Tabell 3.

Tabell 3. Medelvärden, t-värden och p-värden av medelbetyg i svenska och matematik, intelligenspoäng och föräldrautbildning i åk 6 för samtliga grupper.

Grupp	Medelbetyg			Intelligens			Föräldrautbildning		
	m	t	p	m	t	p	m	t	p
SA	2.917	2.089	.05	143.167	1.740	.10	4.824	.388	ns
IA	2.772	3.794	.001	139.829	3.129	.01	5.323	.988	ns
A	2.879	4.030	.001	141.726	3.489	.001	4.982	.055	ns
REST	3.352			153.259			4.996		

Medelbetyget i sv + ma samt råpoäng för intelligenspoäng i åk 6 för grupp A avviker signifikant från REST. Inga signifikanta skillnader finns beträffande föräldrautbildning.

Ålder för biologisk mognad visas i Tabell 4.

Tabell 4. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden av faktorn biologisk mognad (åldern för mensdebut) för samtliga grupper.

Grupp	Före 12 år		Efter 12 år		Chi ²	p
	n	%	n	%		
SA	9	60.0	6	40.0	4.347	.10
IA	7	30.4	16	69.6	.033	ns
A	18	41.8	25	58.2	1.648	ns
REST	121	31.0	270	69.1		

Grupp A uppvisar inga signifikanta skillnader jämfört med REST. SA däremot visar sig vara signifikant tidigare biologiskt mogna än REST. Ålder för biologisk mognad har också korstabulerats mot lärarskattningarna av aggressivitet i åk 9 och inga signifikanta skillnader framkom då.

Klasslärarnas bedömningar av elevernas beteende framgår av Tabell 5.

Tabell 5. Medelvärden, t-värden och p-värden av lärarskattningar i åk 6 för samtliga grupper.

Variabel Grupp	Motorisk oro			Distraction			Skolleda			Disharmoni		
	m	t	p	m	t	p	m	t	p	m	t	p
SA	6.111	8.350	.0005	5.167	5.139	.0005	4.444	3.329	.005	5.471	5.875	.0005
IA	5.457	8.797	.0005	5.171	7.040	.0005	4.914	6.582	.005	5.371	7.847	.0005
A	5.516	11.72	.0005	5.016	8.307	.0005	4.677	7.216	.005	5.279	9.594	.0005
REST	3.296			3.406			3.382			3.518		

Av tabellen kan utläsas att grupp A avviker signifikant från REST-gruppen i de fyra klassrumsbeteendevariablerna, motorisk oro, distraction, skolleda och disharmoni. De flickor som har blivit skattade som aggressiva av lärarna skattades även som mer motoriskt oroliga, mer distraherade, mindre harmoniska samt att lida mer av skolleda än resterande flickor. Flickornas status bland klasskamraterna visas av Tabell 6.

Tabell 6. Medelvärden, t-värden och p-värden för variabeln kamratval 'klassrum - eget kön' i åk 6 för samtliga grupper.

Grupp	m	'Klassrum - eget kön' t	p
SA	2.665	3.260	.005
IA	2.785	3.038	.005
A	2.769	4.181	.0005
REST	3.039		

De aggressiva flickorna var signifikant mindre populära bland sina klasskamrater av eget kön.

Anpassning på högstadiet

Flickornas popularitet hos det egna respektive motsatta könet framgår av Tabell 7.

Tabell 7. Medelvärden, t-värden och p-värden av variabeln kamratval, 'popularitet - eget kön' och 'popularitet - motsatt kön', i åk 8 för samtliga grupper.

Grupp	'Popularitet - eget kön'			'Popularitet - motsatt kön'		
	m	t	p			
SA	2.875	1.979	.05	3.137	.136	ns
IA	2.957	1.834	.10	3.184	.606	ns
A	2.947	2.416	.02	3.196	.894	ns
REST	3.135			3.116		

Enligt Tabell 7 var de aggressiva flickorna signifikant mindre populära hos eget kön. Hos det motsatta könet fanns ingen signifikant skillnad i popularitet mellan A och REST och skillnaderna går ej i förväntad riktning.

Medelvärdena för faktorn asocialitet framgår av Tabell 8.

Tabell 8. Medelvärden, t-värden och p-värden av faktorn asocialitet enligt symtombelastningsenkät i åk 8 för samtliga grupper.

Grupp	Asocialitet		
	m	t	p
SA	10.187	.384	ns
IA	10.899	1.590	.10
A	10.667	1.168	ns
REST	9.882		

A avviker inte signifikant från REST för faktorn asocialitet enligt symtombelastningsenkäten i åk 8, d v s de aggressiva flickorna uppgav sig inte vara mer asociala än övriga flickor, medelvärdet går dock i förväntad riktning. Undergruppen IA däremot avviker signifikant.

Flickornas fördelning på profilgrupp 3, ej normbrott, och övriga profilgrupper, normbrott, visas i Tabell 9. En fullständig fördelning på alla fem profilgrupperna återfinns i Bilaga 4.

Tabell 9. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden för handlingsintentioner till normbrott i åk 8 för samtliga grupper.

Grupp	Profilgrupp 3 n	Övriga profilgrupper n	Chi ²	p
SA	7	6	.013	ns
IA	9	21	4.330	.05
A	18	28	2.049	ns
REST	210	198		

Tabell 9 visar att A ej uppvisade handlingsintentioner till normbrott i signifikant högre grad än REST. De aggressiva flickorna uppgav sig ta avstånd från olika slag av normbrott i samma utsträckning som övriga flickor. IA däremot avviker signifikant från REST.

Fördelningen på gymnasieförberedande och övriga linjer för flickorna framgår av Tabell 10. En fullständig fördelning av flickorna på alla 9 linjer återfinns i Bilaga 5.

Tabell 10. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden av linjetillhörighet i åk 9 för samtliga grupper.

Grupp	Gymnasieförberedande n	Övriga linjer n	Chi ²	p
SA	6	11	.998	ns
IA	7	23	7.341	.01
A	16	36	6.592	.02
REST	213	207		

A gick i signifikant mindre utsträckning på gymnasieförberedande linje. SA däremot avviker ej signifikant från REST. IA gick i lägst utsträckning på gymnasieförberedande linje.

Medelbetyget i åk 8 för de fyra grupperna visas i Tabell 11.

Tabell 11. Medelvärden, t-värden och p-värden av medelbetyg i åk 8 för samtliga grupper.

Grupp	m	Betyg t	p
SA	2.739	2.275	.025
IA	2.611	3.907	.0005
A	2.747	3.794	.005
REST	3.181		

Medelbetyget i åk 8, bortsett från val av allmän eller särskild kurs i vissa ämnen, låg signifikant lägre för A än för REST.

Andelen flickor som haft, respektive ej haft, kontakt med barnavårdsnämnden framgår av Tabell 12.

Tabell 12. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden av kontakt med barnavårdsnämnden i åk 8 och åk 9 för samtliga grupper.

Grupp	Kontakt med barnavårdsnämnd		Chi ²	p
	Ja (n)	Nej (n)		
SA	1	16	.016	ns
IA	4	28	7.263	.01
A	6	48	8.932	.01
REST	10	418		

Tabell 12 visar att grupp A och undergruppen IA i signifikant större utsträckning haft kontakt med barnavårdsnämnden än REST. SA däremot avviker ej signifikant från REST.

Klassföreståndarnas skattningar av social missanpassning och aggressivitet visas i Tabellerna 13 och 14.

Tabell 13. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden av lärarskattningar av social missanpassning för samtliga grupper i åk 9.

Grupp	Social missanpassning		Chi ²	p
	Ja (n)	Nej (n)		
SA	1	16	.134	ns
IA	4	26	2.554	ns
A	5	47	1.313	ns
REST	20	400		

Grupp A var ej i signifikant större utsträckning än REST skattade som socialt missanpassade av lärarna, men skattningarna går i förväntad riktning.

Tabell 14. Frekvensfördelningar, Chi²-värden och p-värden av lärarskattningar av aggressivitet i åk 9 för samtliga grupper.

Grupp	Aggressivitet		Chi ²	p
	Ja (n)	Nej (n)		
SA	4	13	4.887	.05
IA	4	26	1.144	ns
A	8	44	4.180	.05
REST	27	393		

Lärarna skattade enligt Tabell 14 grupp A som aggressiva i signifikant större utsträckning än REST. Undergruppen IA avviker ej signifikant.

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I föreliggande studie undersöktes anpassningen hos aggressiva flickor i ett longitudinellt perspektiv. Dessa uppdelades i stabilt aggressiva redan i 10-årsåldern och i sådana som först i 13-årsåldern uppvisade aggressivitet (sent aggressiva). Genomgående utgjordes jämförelsegruppen av samtliga icke-aggressiva flickor.

Som ett första steg jämfördes ovan nämnda grupper med varandra i ett antal kontrollvariabler. Aggressiva flickor befanns då ha lägre intelligens och medelbetyg i 13-årsåldern än andra flickor. För de stabilt aggressiva flickorna var skillnaderna måttliga jämfört med de icke-aggressiva flickorna, men för de sent aggressiva flickorna var skillnaderna mera betydande (t ex var skillnaden i medelbetyg jämfört med de icke-aggressiva flickorna 0.58). Intelligens- och medelbetygsskillnaderna i 13-årsåldern gör att man kan förvänta sig vissa skillnader mellan grupperna senare under adolescensen med avseende på skolprestationsrelaterade faktorer. Detta måste hållas i minnet när dessa resultat nedan diskuteras. Även biologisk mognad studerades och de stabilt aggressiva flickorna befanns vara signifikant tidigare mogna än andra flickor. Vissa skillnader i yttre anpassning kan alltså bero på skillnader i biologisk mognad för de stabilt aggressiva flickorna.

Som väntat befanns aggressivitet i 13-årsåldern ingå i ett syndrom av s k 'conduct problems' (Rutter, 1981). Aggressiva flickor karakteriserades ofta av att de uppvisade hyperaktivitet, distraktion och skolleda. De hade ofta också lägre kamratstatus än andra flickor.

Beträffande anpassningen i 15 - 16-årsåldern befanns, som väntat, flickorna, som var aggressiva i 13-årsåldern ha sämre yttre anpassning än icke-aggressiva flickor i de flesta variabler som studerades. I mycket större utsträckning än andra flickor hade de t ex varit i kontakt med barnavårdsnämnden och uppvisade normbrottsintentioner. Rutters (1981) slutsats om att 'conduct problems' ofta är bestående förefaller även gälla för detta material. Uppenbarligen utgör utpräglad aggressivitet hos flickor under tidig adolescens en betydande riskfaktor för yttre missanpassning senare under adolescensen.

Det är anmärkningsvärt att den yttre missanpassningen under sen adolescens var mest utpräglad för de sent aggressiva flickorna och inte för de stabilt aggressiva sedan 10-årsåldern. Detta resultat strider mot vad man skulle väntat sig och strider mot slutsatser dragna av en del andra forskare (jämför Maccoby & Jacklin, 1974; Rutter, 1981). Inom projektet har man tidigare studerat betydelsen av hyperaktivitet, som ju också är ett conduct problem, för anpassningen hos pojkar (Sillén, 1972). Hon fann, som väntat, att de stabilt motoriskt oroliga pojkarna hade värre anpassningsproblem senare under adolescensen.

Ett enkelt sätt att se på skillnaderna i senare anpassning är att extrapolera utvecklingen i aggressivitet för både den stabilt aggressiva och den sent aggressiva gruppen. Den sistnämnda gruppen borde då skattas som mest aggressiv i 15 - 16-årsåldern och därför varande mer i riskzonen för yttre anpassningsproblem av olika slag. Detta synsätt saknar emellertid empiriskt stöd. När lärarna i åk 9 valde ut de två mest aggressiva flickorna i varje klass, valdes i större utsträckning flickor från den *stabilt* aggressiva gruppen.

Det är tänkbart att de sent aggressiva flickornas aggressivitet har en annan etiologi än de stabilt aggressiva flickornas. Att den senare gruppen hade en signifikant tidigare biologisk mognad kan ha samband med detta. Det är en uppgift för fortsatt forskning att verifiera den här funna skillnaden och att också undersöka om den existerar för pojkar. Etiologin till eventuella skillnader bör studeras både inom det sociala relationsområdet och det biologiska området.

REFERENSER

- Crafoord, K. Symptom eller ålderstypiskt beteende? En studie av 15-åriga flickor. Licentiatavhandling, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 1972.
- Cronlund, N. & Anderson, L. Personality characteristics of socially accepted, socially neglected and socially rejected junior high school pupils. Educational Administration and Supervision, 1957, 43, 329-338.
- Friedenberg, E. Z. The image of the adolescent minority. In D. Rogers (Ed.), Issues in adolescent psychology. New York: Appleton-Century-Crofts, 1969.
- Graham, P. & Rutter, H. Psychiatric disorder in the young adolescent: A follow-up study. Proceedings of Royal Society of Medicine, 1973, 66.
- Hencz, M. & Jansson, G. Tillbakadragna elevers skolanpassning. Psykologexamensarbete, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 1974.
- Henricson, M. Tonåringar och normer. Skolöverstyrelsens rapport nr 4, 1973.
- Härnqvist, K. Nya normer för DBA. Stockholm: Skandinaviska Testförlaget, 1961.
- Jenkins, R. L. Classification of behavior problems of children. American Journal of Psychiatry, 1969, 125.
- Jonsson, G. & Kälvesten, A.-L. 222 Stockholmspojkar. Uppsala: Almqvist & Wiksell, 1964.
- Maccoby, E. & Jocklin, C. The psychology of sex differences. Stanford: Stanford University Press, 1974.
- Magnusson, D., Dunér, A., & Zetterblom, G. Adjustment: A longitudinal study. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1975.
- Mellbin, T., Sundelin, C., & Vuille, J.-C. Från 4 till 10. Socialstyrelsen redovisar, 1982, 10.
- Olofsson, B. Vad var det vi sa! Om kriminellt och konformt beteende bland skolpojkar. Stockholm: Utbildningsförlaget, 1971.
- Peterson, D. M. Behavior problems of middle childhood. Journal of Consulting Psychology, 1961, 3, vol. 25, 205-209.
- Phillips, B. N. Problem behavior in the elementary school. Child development, 1968, 39.

- Rosenthal, R. & Jacobson, . Pygmalion in the classroom. Teacher expectation and pupils intellectual development. New York: Holt, Rinehart & Winston, INC., 1968.
- Rutter, M. Longitudinal studies: A psychiatric perspective. In S. A. Mednick and A. E. Baert (Eds.), Prospective longitudinal research; An empirical basis for the primary prevention of psychosocial disorders. Oxford: University Press, 1981.
- Sillén, M. Motorisk oro hos skolpojkar. Psykologexamensuppsats, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 1972.

Definition av variabler använda vid lärarskattningar

Åk 3 och Åk 6

Motorisk oro

Beteende A:

De har ytterst svårt att sitta stilla under lektionerna. De rör sig oroligt i bänken eller vill gärna röra sig omkring i klassrummet även under lektionstid. De kan också vara pratiga och högljudda.

Beteende B:

De har inga som helst svårigheter att underordna sig till och med höga krav på stillhet och tystnad.

De flesta barn befinner sig mellan dessa båda yttervärden.

Disharmoni

Beteende A:

De förefaller mycket disharmoniska och olyckliga. De befinner sig ofta i öppna eller tillbakahållna konflikter med omgivningen eller med sig själva.

Beteende B:

De tycks mycket harmoniska och balanserade och är sällan indragna i djupare konflikter varken med omgivningen eller sig själva. De förefaller att känslomässigt 'ha det bra' i skolan.

De flesta barn intar en position någonstans mellan dessa yttergrupper.

Distraction

Beteende A:

De kan inte samla sig inför förelagt arbete utan sysslar med ovidkommande saker eller sitter och hänger eller 'drömmar'. För några ögonblick kan de ägna sig åt uppgiften men låter sig strax fångas av ovidkommande handlingar eller tankar. De ger i allmänhet snabbt upp även om arbetet är avpassat efter deras begåvningsnivå.

Beteende B:

De har en utpräglad förmåga att fördjupa sig i en uppgift och arbeta koncentrerat. De låter sig aldrig distraheras och ger inte heller upp arbetet med en uppgift, som passar deras begåvningsnivå.

Det vanligaste är att barn befinner sig mellan dessa ytterligheter.

Skolleda

Beteende A:

De ger intryck av att känna stark olust inför inlärningsuppgiften och lärostoffet och de syns uppleva en allmän vantrivsel och skolleda. De är ointresserade och mycket svåra att engagera i skolans vanliga arbete.

Beteende B:

De är starkt skolmotiverade och trivs i skolmiljön.

De flesta elever känner varken någon starkare skolleda eller har en utpräglad skolmotivation.

Asociala symptom

Svarsalternativ Fråga	Antal flickor som besvarat frågan	1 aldrig	2 1 gång	3 2 - 3 gånger	4 4 - 10 gånger	5 mer än 10 gånger
1. Butiks- snatteri						
2. Spritmiss- bruk						
3. Intygsför- falskning						
4. Snattat saker el. pengar						
5. Skolk						
6. Hasch						
7. Annan knark än hasch						
8. Vandalism						
9. Smitning						
10. Rymning (en- dast 4 svars- alternativ)						
11. Trakasserier						
12. Driva på stan						

Normenkät åk 8, 1970

1. Gun är inne på ett varuhus och vandrar mellan diskarna. Hon har inga pengar men är väldigt gottsugen. Det ligger en hel disk med gott alldeles oskyddat och hon är frestad att ta en påse och snatta.
2. Anita har själv aldrig provat hasch. En dag träffar hon några kamrater på stan som berättar att dom skaffat hasch. Dom frågar om hon vill pröva men hon är tveksam.
3. På vägen till skolan träffar Monika några kamrater som är lediga och som vill att dom allihop ska hitta på något kul. Monika är verkligen frestad att strunta i skolan och skolka.
4. Birgitta ska vara inne en viss tid på vardagskvällarna. En kväll träffar hon några kamrater på stan som planerar en tripp ut på landet, men dom ska inte komma hem förrän sent. Birgitta är frestad att åka med, men hon tvekar om hon ska stanna så sent ute utan lov.
5. Dom ska ha en skrivning men Gunilla har inte hunnit läsa. Det är viktigt för Gunilla att hon klarar sig bra. Hon har en lapp med anteckningar med sig. Hon tvekar om hon ska ta upp lappen och fuska.
6. Agneta har en god vän i klassen som använder knark. Agneta är orolig för henne och anser att hon borde få hjälp att bryta sitt missbruk, men kamraten vill inte söka hjälp. Agneta tvekar om hon ska tala med skolläkaren/skolsköterskan om sin kamrat.
7. Inger träffar några kamrater en kväll och dom har mängder av öl och vin. Hon har aldrig varit berusad men de andra dricker stora mängder. Hon känner sig litet yr och är rädd att hon ska dricka så mycket att hon blir berusad.
8. Kristinas kamrater brukar driva på stan varje kväll. Dom brukar stå i ett gathörn (vid kiosken) och prata eller sitta på ett kondis. Kristina brukar vara med ibland men det har blivit allt oftare. Hon vill inte svika gänget, men tvekar inför att 'driva på stan' varje kväll.
9. Lenas föräldrar har förbjudit henne att gå på föräldrafria skivor. Hon är bjuden på en och vill absolut gå. Alla hennes kamrater ska gå men hon är tveksam om hon ska strunta i föräldrarnas förbud.

Frekvensfördelningar av profilgrupper för handlingsintentioner till
normbrott i åk 8 för samtliga grupper.

Grupp	Profilgrupper									
	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
SA	7	15.4	0	0	7	53.8	3	23.1	1	7.7
IA	5	16.7	0	0	9	30.0	12	40.0	4	13.3
A	7	15.2	0	0	18	39.1	16	34.8	5	10.9
REST	46	11.3	19	4.7	210	51.5	104	25.5	29	7.1

Frekvensfördelning för linjetillhörighet i åk 9 för samtliga grupper.

Linje \ Grupp	SA		IA		A		REST	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Gymnasieförberedande	6	35.3	7	23.3	16	30.8	213	50.7
Humanistisk	7	41.2	9	30.0	18	34.6	100	23.8
Teknisk	0	0	0	0	0	0	1	.2
Merkantil	1	5.9	1	3.3	2	3.8	9	2.1
Social-ekonomisk	2	11.8	3	10.0	5	9.6	52	12.4
Allmän praktisk	0	0	0	0	0	0	2	.5
Teknisk praktisk	0	0	0	0	0	0	0	0
Handels	0	0	3	10.0	3	5.8	10	2.4
Hushållsteknisk	1	5.9	7	23.3	8	15.4	33	7.9